

บันทึก

เรื่องการจัดการพระราชสมฤตของสมเด็จพระบรมราชินี พระพันปีหลวง

ตามที่โปรดเกล้าฯ ให้คณะกรรมการตรวจเรื่องพระราชสมฤตของสมเด็จพระบรมราชินี พระพันปีหลวง เพื่อจัดการแบ่งต่อไป คณะกรรมการได้รับพระราชทานตรวจเรื่องนี้ไปบ้างแล้ว บัดนี้มีความจำเป็นจะต้องเรียนพระราชปฏิบัติเป็นความสำคัญ ๒ ข้อ ก่อนที่จะพิจารณาเรื่องนี้ต่อไป คือ

๑. บัดนี้ถึงเวลาที่จะแบ่งพระราชสมฤตครั้งนี้ได้แล้วหรือยัง

๒. เมื่อพระทนายและผู้รับมฤตแทนในพระราชสมฤตครั้งนี้ไม่ได้กราบบังคมทูลขึ้นว่า สหิทธิทรัพย์รายใดเป็นของในกองพระราชสมฤตครั้งนี้จะเป็นการสมควรที่จะพิจารณาให้หรือไม่

ในข้อที่ ๑ ได้ความตามหนังสือของเจ้าพระยาศรีพิพัฒน์ อธิบดีกรมพระคลังข้างที่ ที่ ๒๔/๔๒๕๕ ลงวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๔๗๔ กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ว่าตามที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมพระคลังข้างที่แบ่งทรัพย์สินในกองพระราชสมฤตครั้งนี้ เฉพาะที่เป็นเงินตราออกเป็น ๕ ส่วน ทรัพย์สินที่มีใช้เป็นเงินตราได้แก่สหิทธิทรัพย์ ทุนหุ้นส่วน รับจำนำ จำนอง ให้กู้ยืม โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งไว้เป็นกองกลาง เพื่อเก็บผลประโยชน์แบ่งแจกแก่พระทนายเป็นงวดๆ ซึ่งพระคลังข้างที่จัดการต่อมานั้นมีผู้เห็นว่าพระราชสมฤตครั้งนี้เป็นการสมควรที่จะแบ่งถวายแก่พระทนายเมื่อยังมีพระคลังข้างที่ดูแลผลประโยชน์อยู่ เพราะเป็นการปฏิบัติตามพระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเวลานั้น และซึ่งถือเป็นหลักฐานเป็นกฎหมายของบ้านเมือง ถ้าจะเปลี่ยนแปลงพระบรมราชโองการนี้ ก็ควรขอให้ออกกฎหมายทางรัฐสภา คณะกรรมการได้พิจารณาหนังสือของอธิบดีกรมพระคลังข้างที่ฉบับนี้ ประกอบกับลายพระราชหัตถ์ตอบที่ ๑๗๘/๕๐๐ ลงวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๔ และบันทึกของเจ้าพระยาศรีพิพัฒน์ที่เข้าเฝ้าฯ รับพระบรมราชโองการในเรื่องนี้เมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๔๗๔ ขอพระราชทานกราบทูลว่า คงไม่มีพระราชประสงค์ที่จะผูกมัดพระราชสมฤตครั้งนี้ไว้ตลอดกาล ไม่แบ่งให้แก่พระทนายและผู้รับมฤตแทน เพราะเป็นการไม่สมควรและไม่เป็นธรรมแล้ว ยิ่งกลับได้ความปรากฏตามบันทึกของเจ้าพระยาศรีพิพัฒน์ ลงวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๔๗๔ ว่า มีพระราชประสงค์ที่จะให้จัดแบ่งพระราชสมฤตนี้เสียให้เสร็จไป ถ้าไม่สามารถจะทำได้เพราะจำเป็นจะต้องตรึงราคาทรัพย์สินบางอย่างให้ถูกต้อง ก็ให้รับจัดแบ่งได้โดยเร็ว ดังนี้ด้วย จึงเห็นได้ชัดว่า พระบรมราชโองการตามพระราชหัตถ์เลขที่ ๑๗๘/๕๐๐ ลงวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๔ ที่อ้างถึงนี้ เมื่อประกอบกับบันทึกเข้าเฝ้าฯ ของเจ้าพระยาศรีพิพัฒน์ ลงวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๔๗๔ แทนที่จะเข้าใจความว่า จะสงวนพระราชทรัพย์รายนี้ไว้เป็นกองกลางตลอดกาล กลับจะพึงเข้าใจได้เสียอีกว่า เป็นพระบรมราชโองการสั่งให้แบ่งโดยเด็ดขาด หากกรมพระคลังข้างที่ในขณะนั้นยังไม่สามารถจะทำได้ทันทีเท่านั้น นอกจากนั้นยังควรสังเกตว่า พระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระ

พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นผู้ปกครองแผ่นดินในเวลานั้นมีต่ออธิบดีกรมพระคลังข้างที่คนเดียว ไม่ทั่วไป จะเรียกว่าเป็นกฎหมายหรือไม่ ได้รับพระราชทานพิจารณาโดยรอบคอบแล้ว เห็นด้วยเกล้าฯ ว่าไม่เป็น เพราะกฎหมายของไทยแต่เดิมมาถือว่าต้องเป็นพระบรมราชโองการหรือคำสั่งของผู้ปกครองแผ่นดินต่อราษฎรทั้งหลาย เมื่อไม่ทำตามแล้ว ตามธรรมดาต้องโทษ (ขอให้ดูเล็กเซอร์ของกรมหลวงราชบุรี ฉบับของกรุงเทพบรรณาการ หน้า ๒) อนึ่ง ตามประกาศที่ ๑ ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ลงวันจันทร์ เดือนห้า ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีมะเมีย ยังเป็นนพคึกมีปรากฏในหนังสือราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑ หน้า ๒ มีว่า ราชการต่างๆ การบังคับให้นายอำเภอมีหมายป่าวประกาศแก่ราษฎรในกรุง การที่มีท้องตราให้เจ้าเมืองมีหมายให้กำนันรังแขวงอำเภอประกาศแก่ราษฎร หรือพระราชบัญญัติใหม่ๆ ตั้งขึ้นเพื่อจะห้ามการที่มีควรบังคับการที่ควร ฯลฯ ต่อไปจะลงในหนังสือราชกิจจานุเบกษา เพราะฉะนั้น พระบรมราชโองการที่จะถือเป็นหลักฐานเป็นกฎหมายในกาลต่อมา ต้องได้ประกาศต่อคนทั่วไปในราชกิจจานุเบกษา ในเรื่องนี้ปรากฏว่าเป็นพระบรมราชโองการโดยเฉพาะ และได้มีการโฆษณาแก่คนทั่วไปในหนังสือราชกิจจานุเบกษา จะเป็นกฎหมายที่จำจะต้องผ่านสภาย่างไรได้ ตามเหตุผลที่กราบบังคมทูลมานี้ คณะองคมนตรีเห็นด้วยเกล้าฯ ว่า บัดนี้ถึงเวลาควรจะแบ่งพระราชมรดกgrayนี้ได้แล้ว เมื่อมีคำขอขึ้นมา ทั้งนี้การจะควรประการใดแล้วแต่จะโปรด

อนึ่ง ได้รับความปรากฏว่า มีพระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้จัดการทรัพย์สินในพระราชมรดกนี้ เช่นพระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวให้ตั้งกรรมการรวบรวมทรัพย์สิน ชำระหนี้ กับจัดการพระราชมรดกgrayนี้ และพระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งมีว่า ส่วนของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงนครราชสีมา โปรดเกล้าฯ ให้เป็นของพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรานนท์ธวัช ในเมื่อพระองค์เสด็จสวรรคตแล้ว ซึ่งเป็นการแบ่งสิทธิในส่วนพระราชมรดกgrayนี้ให้ไป พระบรมราชโองการเช่นว่านี้ จะมีผลบังคับได้ตามกฎหมายหรือไม่ ได้รับพระราชทานพิจารณาเรื่องนี้ตลอดแล้ว เห็นด้วยเกล้าฯ ว่า ตามพระราชประเพณีที่ปฏิบัติสืบเนื่องมาถือว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นกษัตริย์แห่งพระราชวงศ์ ย่อมมีหน้าที่และอำนาจจัดการและแบ่งมรดกของเจ้านายที่ไม่มีพระพินัยกรรมได้ตามแต่จะทรงเห็นเป็นการสมควร เมื่อพระมหากษัตริย์นั้นยังทรงพระราชอำนาจเด็ดขาด จึงเห็นเกล้าฯ ว่าการเรื่องนี้ควรเป็นไปตามพระบรมราชโองการ (ขอให้เทียบดูคำพิพากษาฎีกาที่ ๐๘๐ พ.ศ. ๒๔๘๑ ในระหว่าง นางลออ ศิริสัมพันธ์ โจทย์ สำนักพระราชวัง จำเลย)

ในข้อ ๒ ได้รับความว่า พระราชมรดกgrayนี้ส่วนหนึ่ง เป็นสิ่งของทองรูปพรรณโปรดเกล้าฯ ให้มีผู้จัดการในพระบรมมหาราชวัง บัดนี้เก็บรวมอยู่กับทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ จะเป็นการสมควรหรือไม่ที่จะจัดการแบ่งแก่พระทายาทและผู้รับพระราชมรดกแทน ในเมื่อไม่มีคำร้องขึ้นมาโดยเฉพาะเจาะจงว่า ทรัพย์สินรายใดเป็นของในกองพระราชมรดกของพระพันปีหลวง ในเรื่องนี้ได้รับพระราชทานพิจารณาแล้ว เห็นด้วยเกล้าฯ ว่า ถ้าไม่โปรดเกล้าฯ ให้จัดแบ่ง พระทายาทในกองพระราชมรดกนี้คงไม่สามารถที่จะสืบสวนหาหลักฐานเรียกร้องได้ ถ้าจะทรงพระกรุณาแล้ว ควรจัดการให้ตลอด ทั้งนี้การจะควรประการใดแล้วแต่จะโปรด

วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๙๒
ข้าพระพุทธเจ้า (พระนาม) ธาณินิวัต